

UDK: 378.124.5

Laziz PO'LATOV,
Oriental universiteti, dotsenti, PhD
E-mail: Uz-b-laziz-1990@mail.ru

O'zDJTU dotsenti, p.f.n Z.Bakiev taqrizi asosida

PRIORITIES FOR THE PREPARATION OF YOUNG PERSONNEL WITH INTELLECTUAL POTENTIAL IN IMPROVING THE MANAGEMENT OF THE STATE AND SOCIETY

Annotation

The large-scale reforms carried out today in Uzbekistan in all areas are directly related to the training of highly qualified personnel. In this direction, promising programs have been developed in our country, and today they are implemented on the basis of modern requirements. This scientific article analyzes the new approaches used in the personnel training system of Uzbekistan.

Key words: personnel reform, education, innovation, social sphere, higher education, personnel with intellectual potential, glorious goal, strategy.

ПРИОРИТЕТЫ ПОДГОТОВКИ МОЛОДЫХ КАДРОВ С ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ ДЛЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВОМ И ОБЩЕСТВОМ

Аннотация

Масштабные реформы, проводимые сегодня в Узбекистане во всех сферах, напрямую связаны с подготовкой высококвалифицированных кадров. В этом направлении в нашей стране разрабатываются перспективные программы, которые сегодня реализуются в соответствии с требованиями времени. В данной научной статье проанализированы новые подходы, применяемые в системе подготовки кадров Узбекистана.

Ключевые слова: кадровая реформа, образование, инновации, социальная сфера, высшее образование, кадры с интеллектуальным потенциалом, амбициозная цель, стратегия.

DAVLAT VA JAMIYAT BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISHDA INTELLEKTUAL SALOHİYATLI YOSH KADRLARNI TAYYORLASHNING USTUVOR VAZIFALARI

Annotatsiya

Bugun O'zbekistonda barcha sohalarida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar bevosita yuqori malakali kadrlar tayyorlash bilan bevosita bog'liq. Bu yo'nalishda mamlakatimizda istiqbolli dasturlar ishlab chiqilib, bugungi kunda ular zamon talablari asosida amalga oshirilmoqda. Ushbu ilmiy maqolada O'zbekiston kadrlar tayyorlash tizimida qo'llanilayotgan yangi yondashuvlar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: kadrlar islohoti, ta'lim, innovatsiyalar, ijtimoiy soha, oliy ta'lim, intellektual salohiyatli kadrlar, ulug'vor maqsad, strategiya.

Kirish. Davlat va jamiyat hayotida ro'y berayotgan tub o'zgarish va islohotlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi, avvalo, bozor iqtisodiyoti sharoitida mustahkam bilimga ega, O'zbekistonning bugungi tashqi va ichki siyosati yo'nalishlarini tushunadigan, tahlil eta oladigan yosh va tashabbuskor kadrlarni taqozo etadi. Tadqiqotning maqsadi yuqori malakali kadrlarni tanlash va tayyorlashda milliy hamda ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganishdan iborat.

Shu ma'noda, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan ishlab chiqilgan 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish, davlat xizmatining tashkiliy-huquqiy asoslarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan.

Davlat va jamiyat boshqaruvinii takomillashtirishda har tomonlama yetuk, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini puxta o'zlashtirgan, boshqaruvning huquqiy asoslari va zamonaviy usullaridan xabardor, yetakchilik fazilati, shuningdek, strategik rejalashtirish va favqulodda sharoitlarda to'g'ri qaror qabul qiladigan yosh kadrlarni tayyorlash masalasiga alohida e'tibor qaratish bugungi kunning dolzarb

masalalaridan biri bo'lib qolmoqda. Bunday sa'y-harakatlar jamiyatni ma'naviy yangilash, ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotini yanada rivojlantirish, demokratik huquqiy davlat va ochiq fuqarolik jamiyati qurish yo'lidagi intilishlarni yuqori pog'onaga olib chiqishda muhim o'rin tutadi. Globallashuv sharoitida intellektual salohiyatli kadrlarni tanlash boshqaruv tizimida texnik va texnologik yangilanish dasturlarini izchil joriy etish imkonini beradi.

Hozirgi kunda yetakchi mamlakatlar kadrlar tayyorlash siyosatida yetuk mutaxassis kadrlar tayyorlashning eng samarali shakllari va vositalari ishlab chiqilmoqda. Har qanday mamlakat qudratini shu mintaqada shakllanayotgan yetuk kadrlar salohiyati belgilab beradi. Har bir jamiyatning o'zligini anglashga qaratilgan imkoniyatlari o'z o'tmishi va etnoxususiyati bilan uzviy bog'liqdir. Jahondagi mamlakatlar tarixidan ma'lumki, xalqlar taqdirini hal qiluvchi ham ijtimoiy, ham siyosiy muammolardan biri yetuk kadrlar tayyorlashga bog'liqdir. Har qanday mamlakat inqirozga yuz tutadigan bo'lsa, uning salohiyati yetuk kadrlarning faoliyati pasayganligida deb bilish mumkin.

Kadrlar tayyorlash milliy modelining asosiy komponentlari

Bugungi dunyoda yetuk kadrlar tayyorlash vazifasi har qachongidan ham muhim masala bo'lib, mazkur sohada olib borilayotgan islohotlar hamda ilmiy tadqiqotlar negizida e'tibor berish lozim bo'lgan stereotiplar va omillar shakllangan. Bu jihatdan, umumiy va individual tajribalar qay yo'sinda tadqiq qilinayapti, shu sohadagi milliy meros va qadriyatlarini hozirgi davr bilan bog'lash, yetuk kadr tayyorlash masalasi, ijtimoiy-falsafiy fanlar sohasida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirishga doir nazariyalar, mavzuga xos tushunchalarni ilmiy-nazariy ko'rib chiqish muhim ahamiyatga ega. Ayni paytda rivojlangan mamlakatlarning kadrlar tayyorlash bilan bog'liq tajribalarini o'rganish, tahlil etish, maqbul jihatlarni milliy ta'lim tizimiga joriy etish uchun tavsiyalar ishlab chiqish, mustaqillik yillarida davlatimizning yangi va demokratik tamoyillar asosida kadrlar tayyorlash texnologiyalari, mexanizmlari, uslublariga oid tajribalarni takomillashtirib borish ham mavzuni dolzarblashtirmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev, "Inson kapitaliga e'tiborni kuchaytirishimiz, buning uchun barcha imkoniyatlarni safarbar etishimiz shart" –deb ta'kidlaganligi ushbu sohada hal qilinishi lozim bo'lgan muammolar mavjudligini bildiradi[1]. Davlatimiz rahbarining, "O'zbekiston ilmi fan, intellektual salohiyat sohasida, zamonaviy kadrlar, yuksak texnologiyalar borasida dunyo miqyosida raqobatbardosh bo'lish shart" – deya ta'kidlaganidan ko'rinib turibdiki, yetuk kadrlarga ehtiyoj yildan-yilga ortib bormoqda[2].

Mamlakatimiz mustaqilligining keyingi yillarida rivojlanishning shiddatli tus olayotgani va yurtimiz bo'ylab amalga oshirilayotgan ulkan islohotlar davrida yetuk kadrlar tayyorlash tizimida xalqaro tajribalar bilan bir qatorda milliy madaniy xususiyatlardan kelib chiqib yondashishni taqazo etadi[5]. Bugun xalqni buyuk kelajak va ulug'vor maqsadlar sari birlashtirish, bo'lajak har bir kadrning yagona Vatan baxt saodati uchun doimo mas'uliyat sezib yashashiga, ajdodlarimizning bebaho merosi, milliy qadriyat va an'alarimizga munosib bo'lishiga erishish, yuksak fazilatli komil insonlarni shakllantirish, ularni yurtimizdagi ulkan bunyodkorlik ishlariga tomoshabin emas, faol ishtirokchisi bo'lishga da'vat etish ehtiyoji, o'z navbatida fidoyilik, zamonaviy bilimlarga chanqoqlik hissini yuksaltirish xususiyatlarini alohida tadqiq etish zarurati tug'diradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ma'lumki, stiqlol yillarida O'zbekiston davlati faoliyatining eng ustuvor strategik yo'nalishlaridan biri barkamol avlodni tarbiyalash masalasi bo'lib kelmoqda. Mamlakatimizda sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalash, yoshlarning o'z ijodiy va intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarishi, mamlakatimiz yigit-qizlarini XXI asr talablariga to'liq javob beradigan har tomonlama rivojlangan barkamol shaxslar etib voyaga yetkazish uchun zarur shart-sharoitlar va imkoniyatlarni yaratish bo'yicha keng ko'lamli aniq yo'naltirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish bu boradagi faoliyatning strategik maqsadi hisoblanadi.

Tahlil va natijalar. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev har bir nutqida yurtimizni har tomonlama rivojlantirishda barchamizning shijoatli mehnatimiz, harakatimizga bog'liq degan fikrni ilgari suradilar. [4] Biz bugun hayotimizning va istiqbolimizning

qaysi yo'nalishi haqida gapirmaylik, hamma narsa kadrlarga va yana kadrlarga borib taqaladi. Bu masalani ijobiy hal etmasdan turib, amalda oldimizga qo'ygan strategik maqsadlarimizga erishib bo'lmaydi. Qolaversa, barchamiz orzu qilgan yorqin jamiyat barpo etish ham qiyin kechadi. Bu esa, yetuk mutaxassis kadrlar tayyorlashning oldingi va hozirgi davri bilan o'zaro solishtirish, tahlil qilish, samarali usul va muqobil yechimlarni ishlab chiqish orqaligina amalga oshiriladi. Bunda kadrlar tayyorlash sohasida faoliyat olib borayotgan rahbarlardan tortib, kichik xodimigacha o'z vazifasini sidqidildan bajarish yo'lida shijoat ko'rsatishni talab etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 20 apreldagi PQ-2909 sonli "Oliy ta'lim tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori talablari asosida ta'lim sifatini ijtimoiy-iqtisodiy sohalarda olib borilayotgan islohotlar talablariga muvofiq yuksak darajaga ko'tarish, shuningdek uzluksiz ta'lim tizimida ta'lim sifatini nazorat qilishni yanada takomillashtirish, kadrlar tayyorlash sifati va o'quv jarayoni samaradorligining xolisona baholanishini nazorat qilish sohasida davlat siyosatini amalga oshirish maqsadida Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi faoliyatini tashkil etish to'g'risida" gi Qarori qabul qilinishi ham tizimda ko'zga tashlanayotgan muammolarni bartaraf etishga xizmat qiladi [3].

Yetuk kadrlar tayyorlash har doim ham doimo harakatda bo'lgan dinamik jarayon bo'lib, u uch jihatni o'z ichiga oladi. To'liqroq aytganda, u o'zida bilish, baholash, xulq-atvor nuqtai-nazarlarini birlashtiradi. Ushbu tomonlarning o'zi ham o'z navbatida bir necha bosqichlardan iborat [6]. Chunonchi, yetuk mutaxassis kadrlar bilish bosqichi o'zida bilimlar, islohotlardan xabardorlik, onglik kabi sifatlarni mujassamlashtirsa, baholash bosqichi mulohazalar, qadriyatlar, normalardan tashkil topadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda kadrlar tizimini shakllantirish va ularni qayta tayyorlash mexanizmi izchilligi davriy ko'nikmalar asosida davom ettirilishi lozim. Biz yapon mo'jizasi, koreys tabiati kabi iqtisodiy o'sish namunalari o'rganar ekanmiz, avvalo ularda millat tafakkurini tubdan taraqqiy ettirishga asosiy urg'u berilganiga guvoh bo'lamiz.[8] Yurtimizda belgilangan muammolarni bartaraf etish bo'yicha strategik yechimlar bosqichma-bosqich ishlab chiqarishga joriy etilishi boshlab yuborildi. Asosiysi, milliy tafakkur va qarashlarimizni ham o'zgartirish, qolaversa, o'sib kelayotgan avlod ongida "shu vatan, shu yurt ravnaqi uchun barchamiz mas'ul" degan g'oya ostida birlashish, jipslashishni davrning o'zi taqazo etib turibdi [10].

Xulq-atvor bosqichi yetuk kadrlar tayyorlashda ijtimoiylik dasturlarda asosan amalga oshiriladigan faollik, vatanparvarlik, millatparvarlik, baynalmilalchilik, millatlararo munosabatlar kabi xususiyatlarni o'zida mujassam qiladi[11].

Bunda uch asosiy paradigmaga e'tibor qaratish lozim:

1. Yetuk mutaxassis kadrlar – hokimiyat va tuzum, ijtimoiy jarayonlarni boshqarishning asosini belgilovchi g'oyalar, qarashlar, me'yorlar va qoidalar, davlat tuzilishi va uning siyosiy tizimini barqarorlashtirishda, turli siyosiy

muammolarni hal etishda ilmiy mushohadalari bilan yondoshmoqliklari zarur.

2. Yetuk mutaxassis kadrlar madaniyatining xulq-atvor jihati eng avvalo, ijtimoiy-siyosiy faollikni o'z ichiga oladi. Ijtimoiy-madaniy faollik bo'lmas ekan, mutaxassis madaniyati ham shakllanmaydi.

3. Har tomonlama barkamol kadrlarni shakllantirish jarayonini jadallashtirishda an'analar ya'ni bir avlod erishgan yutuqlarni o'zida saqlab qoladi, boyitadi va ikkinchi avlodga yetkazadi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2018 yil, 29 dekabr soni.
2. Mirziyoev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017, - 12 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi faoliyatini tashkil etish to'g'risida" gi 515-sonli Qarori. 2017 yil, 18 iyul.
4. Azimova Z.E. Tarbiyaviy ishlar tizimini integral diagnostik asosda takomillashtirish (OTMLari misolida). Doktorlik (DSs) dissertatsiyasi avtoreferati. Nukus, 2018. – 73 p.
5. Azimova Z.E. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchisini ma'naviy-axloqiy tarbiyalash texnologiyasi. Monografiya. – T.: 2009. – 156 p.
6. Akramova Sh., Salomov N. Yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirish omillari – Toshkent: Ma'naviyat, 2015. – 30 p.
7. Jamoldinova O., Risqulova K. O'zbekistonda yoshlar sog'lom turmush madaniyatini shakllantirishga doir monitoringni tashkil etish mexanizmi// Yoshlar ma'naviyati va sog'lom turmush tarzi. Ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent: Ziyoyi, 2012. –P. 110-112.
8. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. - London: Bloomsbury Publ. Plc., 2006. - 1692 p.
9. Mavkulov A. Ma'naviy barkamol inson tarbiyasi. - Toshkent: O'zbekiston, 2008. – 80 p.
10. Mamashokirov S «Erkin va farovon hayot qurilishining g'oyaviy mafkuraviy masalalari». – Toshkent: Ma'naviyat, 2007. – P.80.
11. Mahkamov U.I. O'quvchilarning axloqiy madaniyatini shakllantirish muammolari. - T.: Fan, 1995. - 200 p.
12. Mahmudov T. Mustaqillik va ma'naviyat. - T.: Sharq, 2001. -160 p.
13. Maria Voegelé. Infotainment - Characteristics, History, Problems. - Multiple, United States: GRIN Verlag GmbH, 2013. - 16 p.
14. 14. Milliy istiqloq g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. – T.: «O'zbekiston», 2000.- 80 bet. 6-p.
15. Mirziyotov I. Millatlararo totuvlik va hamjihatlik-mamlakat taraqqiyotining muhim omili. Scientific-Analytic Bulletin-1. – T., «O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi», 2018. 118-p.
16. Miraliev D. «Ajdodlarimiz merosi vositasida talabalarda ommaviy madaniyatga qarshi kurashchanlik ko'nikmasini shakllashtirishning pedagogik tizimi». P.f.d.. ilmiy darajasini olish uchun yozilgan diss. T.: 2015
17. Musurmonova O. Yuqori sinf o'quvchilari ma'naviy madaniyatini rivojlantirishning shakl va metodlari. –Toshkent: Fan, 1995. – 108 p.
18. Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. - T.: O'qituvchi, 1996. - 192 p.
19. Mustaqillik: izohli ilmiy-ommabop lug'at. Abdullaev M., Abdullaeva M, Abdurazzoqova G. va boshq. Jalolov A. va Xonnazarov Q. umumiy tahririda. - T.: Sharq, NMAK, 2000. - 320 p.